№ 192 ԿԻՐԱԿԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 1 **1902** ԿԻՐԱԿԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 1 № 192

ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբ. Առանձին համարները 5 կօպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
Հասց. Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարւում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կօպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կիրակնօրեայ զրոյց. Գաղթականների վերադարձը. Նամակ Բաթումից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. Մանրանկար.— ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Արդիւնաբերական հարցեր Նաւթաշխարհում.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԶՐՈՅՑ

Ես շնորհակալութեամբ ստացայ ինձ անծանօթ մի պարոնից վրաց «Իվէրիա» լրագրում տպված մի յօդուածի թարգմանութիւնը։

Կարդացի մեծ հետաքրքրութեամբ, կարդացի սաստիկ ցաւելով, սաստիկ տխրութեամբ։ Իմ ընթերցողը արդէն գուշակում է իմ տխրութեան, իմ ցաւի պատճառը.—յօդուածը, ասում է ընթերցողը, երեւի հայերի դէմ է ուղղած։

Այո, այդպէս է—հայերի դէմ։ Բայց իմ ցաւի պատճառը այդ չէ։ Հազար անգամ ոչ։ Հայի դէմ գրելը ինձ չէ սարսափեցնում։ Ես եւ ամէն մէկը մեզանից միայն շնորհակալ կը լինենք, եթէ «Իվէրիան» քննադատէ հայերի պակասութիւնները, ղեկավարվելով ճշմարիտ, առողջ, համամարդկային գաղափարների տեսակէտից, եթէ նա լինէր մէկը այն օրգաններից, որոնք գերաններ տեսնում են ոչ միայն ուրիշների աչքում, այլ եւ իրանց սեփականի մէջ։

Ոչ, ինձ ցաւեցնողը քննադատութիւնը չէ։ Վախենալ ազնիւ, անկողմնակալ, նախապաշարմունքներից, ազատ քննադատութիւնից այնպիսի մի դժբախտութիւն է, որ թշնամուս անգամ չէի ցանկայ։

Կայ ցաւելու ուրիշ պատճառ։ Հասարակաց կարծիքը ղեկավարող մի լրագրից ինչ կարելի է պահանջել։ Այն, որ նա լինի առողջ, որ նա վարակված չը լինի ախտերով։ «Իվէրիան» իր այդ յօդուածով ցոյց տուեց ինձ, որ ինքը հիւանդ է եւ միայն հիւանդութիւն կարող է տարածել, միայն վարակել կարող է։ Իսկ սա արդէն մի հասարակական աղէտ է։ Երեւակայեցէք մի թունաւորված աղբիւր, որից ջուր պէտք է խմեն հարիւրաւոր եւ հազարաւոր միամիտ մարդիկ։ Ի՞նչ կը լինի։ Իսկ «Իվերիայի» թոյնը ամենաթունդներից մէկն է։ Երբէք չէր կարելի երեւակայել, որ թթու, բորբոսնած ազգամոլութիւնը կը հասնէ այդ աստիճան այլանդակ, հիւանդոտ դրութեան. երբէք չէր կարելի ենթադրել, որ չափահաս մարդկանց ձեռքով խմբագրվող մի հասարակական օրգան այդքան երեխայութեան հասնէ։

Ես կը պատմեմ գործի էութիւնը։

«Մշակի» մէջ այս տարի տպված էր Ներսիսեան դպրոցը աւարտող աշակերտների ցուցակը։ Աւարտողների մէջ կային երկու անուն—Խուցեան եւ Գրձէլեան։ Ահա այդ անունները «Իվերիայի» հայրենասէրներին գցել է վշտի, սարսափի եւ սուգի անյատակ ծովի մէջ։ Եւ նրանք սկսեցին իրանց հայրենասիրական ողբը ամբողջ Քարթալինիայի, Կախեթի, Իմերեթի եւ այլ վրացական երկրների առաջ։

Հայրենասէր իվերիականների համազգային սուգը բացատրվում է հետեւեալ կերպով։

Ընթերցողս պիտի իմանայ, որ Խուցեան եւ Գրձէլեան ազգանունները կազմված են վրացերէն բառերից. խ ո ւ ց ի նշանակում է քահանայ, իսկ գ ր ձ է լ ի—երկար։ Պարզ է, անվիճելի է, որ այդ բառերը վրացերէն են, ուստի նոյնքան պարզ ու անվիճելի պիտի լինի, որ այդ բառերից իրանց համար ազգանուն դարձրածներն էլ պէտք է վրացի լինեն եւ ոչ թէ հայ։ Եւ երբ այսպէս է, ինչ իրաւունքով պիտի այդ աշակերտները կոչվեն Խուցեան եւ Գրձէլեան, քանի որ նրանք պիտի լինեն Խուցիաշվիլի եւ Գրձէլաշվիլի։

Դրանք հայեր չեն, բացականչում է «Իվերիան», դրանք վրացիներ են, միայն գրիգորեան դաւանութեան պատկանող վրացիներ։ Բայց այդ վրացիներին հայացնում են եւ հայացնողները հայ տէրտէրներն են՞։ Ուրեմն... ողբանք, հառաչենք եւ մոխիր ցանենք մեր գլուխներին, վրացիներ։

Այս է այն ահաւոր, մեծ գիւտը, որ «Իվերիան» դուրս է գցել «Մշակի» տողերից։

Գիւտը, սակայն, «Իվերիային» չէ պատկանում։ Գիւտը արել է երեւելի հայրենասէր պրօֆէսոր Խախանովը եւ վրացի շովինիստներին մնում է կրկնել ու կուրծք ծեծել։

Այսպէս է ասում վրաց թթու ազգասիրութիւնը. ով Վրաստանումն է, ով խօսում է վրացերէն, նա վրացի է. ուրիշ ազգութիւն չէ կարող լինել վրաց հողի վրա։ Վրացախօս հայ-կաթօլիկները վրացի են, հակառակը պնդողը վրաց ազգի թշնամին է. վրացախօս հայ-լուսաւորչականները նոյնպէս վրացի են. հակառակը պնդողը նոյնպէս թշնամի է վրաց ազգի։

Եւ տեսէք ուր է հասնում այդ աղմկայոյզ ազգասիրութիւնը։ Սարկաւագ Խուցեան նամակ է ուղարկում «Իվերիային» եւ ասում է, թէ իր նախնիքները Հայաստանից են գաղթած, հայեր են, ինքն էլ հայ է եւ ոչ մի հայ տէրտէր իրան չէ հայացրել, քանի որ պէտք չը կայ հային նորից հայացնելու։ «Իվերիան» տպում է այդ նամակը, բայց ինչ համոզվողն է։ Եւ նա սար ու ձոր է ընկնում։ Նախ եւ առաջ հերքում տպագրողին երեխայ է համարում։ Եւ սարսափելի լրջութեամբ դնում է իր այն վճիռը, թէ երեխան չէ կարող լուծել այնպիսի մի ծանրակշիռ, մեծ հարց, ինչպիսին է վրացի գրիգորեանների հարցը։

Սպասում էք, անշուշտ, որ ինքը «Իվէրիան», իբրեւ ոչ-երեխայ, իբրեւ սաստիկ հասունացած ու խելօք, կը լուծէ հարցը։ Բայց ինչն է նրա փաստը, նրա հաստատութիւնը։ «Խուցի»—դա իմ բառն է. դու, որ «խուցի» ունես, նոյնպէս իմն ես։

Բայց ինչպէս եմ ես քոնը դարձել, հարցնում է խեղճ «խուցին»։ Եւ նրան պատասխանում է իմաստուն Ջրաղաշտը. «Վրաստանի մի անկիւնի այն վրացիները, որոնք մտաւորապէս եւ նիւթականապէս բարձր էին միւս վրացիներից եւ որոնք չը համաձայնվեցին մահմէդականանալ, մինչդեռ միւս կողմից անպատճառ հարկաւոր էր հաւատը փոխել,—գերադասեցին գրիգորիականութիւնը»։

Ո՞րտեղից է այդ փաստը, ո՞վ է պատմում, երբ, ո՞ւր է տեղի ունեցել։—Այդ մի հարցնէք. իմաստուն «Իվէրիան» մատը դրել է ճակատին ու գրել. իսկ թէ ինչպէս է գրել, այդ դուք չը պիտի իմանաք։

Եւ սակայն ազգամոլութեան հնարած այդ առասպելի մէջ ո՞րքան անհեթեթութիւններ կան, անհեթեթութիւններ, որոնք վիրաւորական են նոյն իսկ այդ ազգասիրութեան տեսակէտից։ Բանից դուրս է գալիս, որ Վրաստանի մի անկիւնում գրիգորիականութիւն ընդունել են այն վրացիները, որոնք միւսներից աւելի բարձր էին թէ մտաւորականապէս եւ թէ նիւթականապէս։ Սա վիրաւորական վկայութիւն է վրաց ժողովրդի մասին. երկրի ծաղիկները ընդունում են օտար դաւանութիւն, իսկ ծոյլերը, մտաւորապէս թոյլերը եւ աղքատները հաւատարիմ են մնում հայրերի դաւանութեան։ Տեսնո՞ւմ էք ինչին է հասնում պոչն ու գլուխը կորցրած շովինիզմը։

Եւ յետոյ—հրաշալի չէ՞ այդ փաստաբանութիւնը. վրացիները անպատճառ պիտի փոխէին իրանց հաւատը, բայց մահմէդական չը դառնալու համար գրիգորեան դարձան։ «Իվէրիայի» դժբախտ լօգիկայից այն է դուրս գալիս, որ կամ գրիգորեան դաւանութիւնը մահմէդականութեան շատ մօտ մի բան էր, կամ թէ այդ դաւանութիւնը արտօնված, հովանաւորված էր մահմէդական պետութեան մէջ։ Երկուսից որն ուզում էք վերցրէք եւ չէ կարելի երեւակայել աւելի վայրենի, բարբարոս անհասկացողութիւն։

Եւ դեռ այսպիսի դատողութիւնների տէր հասարակական օրգանն է ուրիշներին երեխայ անուանում...

Վրացական շովինիստութիւնը այնքան խեղճուն, խախուտ հիմքերի վրա է պտտում, որ չես իմանում՝ ցաւել, թէ ծիծաղել։

Յիշում եմ մի այսպիսի հանգամանք։

Տարիներ առաջ վրաց ազգամոլները աշխատում էին ապացուցանել, որ հայերը վրացիների պատմական թշնամիներն են։ Իբրեւ ապացոյց բերում էին այն, որ հայոց Աբրահամ կաթողիկոսը VI դարի վերջում անիծել է վրացիներին եւ սաստիկ հրամայել է հայերին ոչինչ յարաբերութիւն չունենալ վրացիների հետ—ոչ տալ, ոչ առնել, ոչ ամուսնանալ, ոչ նրանց հացը ուտել։ Եւ այդ հնադարեան փաստը իրանց ձեռքում բռնած՝ վրացի շովինիստները ասում էին եւ հաստատում, որ հայերը մինչեւ այսօր էլ սրբութեամբ պահում են Աբրահամ կաթողիկոսի պատուէրը։

Պրօֆէսոր Մառ, կամենալով ցոյց տալ վրաց ազգամոլներին, որ պատմական ժամանակներում վրացիները պակաս ֆանատիկօսաբար չեն վերաբերվել հայերին, իր պատասխանի մէջ բերում էր մի հին գրքից վերցրած այն վկայութիւնը, որ վրացիները իրանց ուղղափառութիւնը ապացուցանում էին նրանով, որ հայ եկեղեցու ծէսով պատրաստված հաղորդութիւնը տուել են մի շան եւ սա կերել է։

Մի ժամանակ, այո, այսպիսի խօսք ու զրոյց կար հայերի եւ վրացիների փոխադարձ յարաբերութիւնների մասին։ Այսպիսի յարաբերութիւնների մէջ, ի հարկէ, ոչ հայը կարող էր վրաց եկեղեցուն յարել, ոչ վրացին՝ հայի եկեղեցուն։ Այժմ շովինիստները արդէն ուրիշ երգ են երգում. այժմ նրանք ասում են, թէ վրացիները, այն էլ լաւագոյն վրացիները, գրիգորեան դաւանութիւն են ընդունել հազարներով, տասնեակ հազարներով։

Հնարաւո՞ր է։

Այո, ասում են իվերիականները, հնարաւոր է. եւ շատ հնարաւոր։ Որ այդպէս է, ահա փաստը. «խուցի»—քահանայ, «գրձէլի»—երկար։ Հայը վրացական ազգանուն չի կրի, ամեն ազգ իր սեփական ազգանուններն ունի։

Այս ապացոյցը հօ անհման է միանգամայն։

Տեսէք, ընթերցող։ Դուք շատ լաւ գիտէք, որ հայի պէս օտարամոլ ազգ շատ քիչ կը գտնվի աշխարհիս վրա։ Դուք գիտէք, որ հայը ոչ միայն շուտ մոռանում է իր լեզուն, այլ եւ ամեն միջոց ձեռք է առնում, որ օտարանայ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ ՆԱՒԹԱՇԽԱՐՀՈՒՄ

Ճշմարտութիւնը խոստովանվելով, պէտք է ասած, որ 1900 թուականի բարձր գներն անգամ հիմք չէին տայ առաջարկելու այնքան առասպելական պուդավճարներ, եթէ միանգամից միլիօնատէր լինելու տենչանքը, սպեկուլեացիայի տենդը չը կաշկանդէր մի քանի մարդկանց։

Եւ իրաւ, 3-րդ կարգի աճուրդը տեղի է ունեցել 1899 թ. փետրվարի 16-ին, երբ նաւթի գինը հաւասար էր 12, 6 կօպէկի իսկ չորրորդ կարգի աճուրդը 1900 թ. նոյեմբերի 15-ին, երբ նաւթի պուդը արժէր դարձեալ 12, 5 կօպէկ, մինչդեռ այն վեց հողաբաժինները, որոնցից 3-րդ աճուրդի կապալառուները հրաժարվել էին թանգ պուդավճարների պատճառով, 4-րդ հերթի աճուրդին նորից վերցվեցին, գրեթէ կրկնակի բարձր գներով, ինչպէս երեւում է հետեւեալ ցուցակից։

Հողաբաժիններ №№	3-րդ աճուրդի պուդավճարը	4-րդ աճուրդի պուդավճարը
1	5,14	8,05
8	8,282	10,263
9	4,3	8,525
10	7,95	11,27
12	11,75	12,716
15	4,8	7,312

Շիշդ է, ընթերցող, յետին թուերով դատելը հեշտ է եւ հեռու մեծահոգութիւնից, բայց եւ այնպէս խոստովանվեցէք, որ հեռատեսութեան, տարրական տեղեկութիւնների կատարեալ բացակայութեամբ միայն կարելի է բացատրել այն հանգամանքը, որ մարդիկ մէկ ու կէս տարուց յետոյ, ձեռքի տակ ունենալով նաւթի մի եւ նոյն գները, համաձայնվել են կրկնակի պուդավճարներ առաջարկել այն հողաբաժինների համար, որոնցից նախկին կապալառուները թանգութեան պատճառով հրաժարվել էին...

Նախազգուշացնելով անցեալի սխալից, տեսնենք ինչ է սպասում նաւթարդիւնաբերութեան ապագային։ Նախ պարզենք իշխող կրիզիսի գլխաւոր պատճառը։ Շատերի կարծիքով, նաւթային ճգնաժամը հետեւանք է գերարտադրութեան (перепроизводство)։ Այդ կարծիքը ցոյց է տալիս, որ Բագուի դիպլօմաւոր կառավարիչները տեղեկութիւն ունեն քաղաքատնտեսութիւնից, թէեւ, տարաբաղդաբար, Մարկսի հետ ունեցած իրանց ծանօթութիւնը գործադրում են անտեղի. դրան ապացոյց, վերջին հինգ տարիներին արտահանած նաւթի քանակութեան եւ գների համեմատական ցուցակը։

Տարիներ	Արտահանված նաւթի քանակութիւնը	Նաւթի գները
1897	421,7 միլիօն պուդ	7,7
1898	485,9 » »	9,8
1899	525,1 » »	14,0
1900	600,3 » »	15,7
1901	670,7 » »	8,1

1899 եւ 1900 թուականներին նաւթ է արտահանված եղել ամբողջ 218 միլիօն պուդ աւելի քան 1897 եւ 1898 թուականներին, այնուամենայնիւ առաջին երկու տարիներում նաւթը ունէր կրկնակի գին, քան 1897 եւ 1898 թուականներին։ Պարզ է, որ 1901 թուականին աւելացած նաւթը չէր կարող գերարտադրութիւն առաջ բերել. մեր դիպլօմաւոր քաղաքատնտեսները մոռացել են, որ գերարտադրութեամբ պայմանաւորված գների իջնելը սովորաբար տեղի է ունենում աստիճանաբար, առանց խիստ ցատքումների, մինչդեռ մեզանում մի տարվայ ընթացքում հում նաւթը իջաւ 18 կօպէկից $6\frac{1}{2}$ կօպէկի, նաւթային մնացորդները $18\frac{1}{2}$ կօպէկից 8 կօպէկի, իսկ կերօսինը 55 կօպէկից՝ 8 կօպէկի։ Պարզ է որ մենք գործ չունենք բնական պահանջի եւ առաջարկութեան հետ. պարզ է, որ նաւթային շուկայում տիրող ճգնաժամը արդիւնք է մի ինչ որ կողմնակի ֆակտորի ազդեցութեան։ Այդպէս ենք դատում մենք ոչ թէ այսօր, յետին թւով. այդ միտքն էինք յայտնել մենք եւ անցեալ տարի տեղական «Каспій» լրագրի մեր մի յօդուածում. եւ մենք իրաւացի էինք։ Նաւթարդիւնաբերողների 16-րդ ժողովին ներկայացրած մի քանի, ոչ Բագու ապրող, ձեռնհաս պարոնների զեկուցումից երեւաց, որ արտասահմանեան երկու խոշոր նաւթային ֆիրմաներ «Standard» եւ «Consolidated» միանալով եւ իրանց ակցիաների որոշ մասը զիջանելով Բագուի երկու նաւթային թագաւորներին՝ Նօբելին եւ Ռօտշիլդին, բաժանել են եւրօպական շուկաները իրանց մէջ, թելադրելով բագուեցիներին իրանց գները. զեկուցանողները այդ ապացուցանում էին փաստերը ձեռքին, պատին սեղմած լինելով ժողովին ներկայ Նօբելի եւ Ռօդշիլդի ներկայացուցիչներին, որոնք եւ ստիպված եղան խոստովանել դառն իրողութիւնը, դառն, հարկաւ, բագուեցիների համար։ Այդ դառնութեան ամբողջութիւնը ըմբռնելու համար կանգ առնենք հետեւեալ պերճախօս ցուցակների վրա։

Ամիսներ	Նաւթի գինը Բագու	Կէրօսինի գինը Բագու 1900	Ճանապ. մինչև Լօնդօն	Կէրօս. գինը Լօնդօն	Էկսպորտ. աշխատ.
Յուն.	16,6	50,9	45,3	95,1	—1,1
Փետր.	16,7	45,9	49,3	104,1	+8,9
Մարտ	17,0	51,0	»	111,1	+10,8
Մինչ	16,8	49,3	»	103,4	6,2

1901 թ.

բոլորովին—անունով, ազգանունով։ Հայը հենց որ մի քիչ «քաղաքակրթվեց», հենց որ մի քիչ փողի հոտ առաւ, «մարդ դարձաւ», իսկոյն սկսում է թարգմանել նրան ամբողջովին։ Եւ թարգմանում է այնպիսի անհեթեթ ազատութեամբ, որ միայն ծիծաղ է առաջ բերում։ Երեւոյթը այժմ էլ, ամեն օր, ամեն րոպէ, կատարվում է ձեր առջեւ։

Աւելի ինչ բան, հարազատ հայկական անուն, քան հանրածանօթ Կարապետը։ Բայց նա թարգմանվում է Նոր-Նախիջեւանում «Կարպ», իսկ Կովկասում «Գերասիմ» բառերով։ Ցարութիւնը «Արտէմ» է դառնում եւ այսօր բազմաթիւ են «Արտեմով» ազգանունները։ Հեռու գնանք. Աստրախանի եւ Նոր-Նախիջեւանի հայկական ազգանունները այսօր Սոլովիեվ, Ցարրիկանտով, Գրանիլշչիկով, Շապօշնիկով, Կօժեմեակով, Մեասնիկով են։ Կայ նոյն իսկ ռուս հռչակաւոր երգիծաբանի հայ ազգանունակիցը—Սալտիկով։

Եւ ինչ։ Ո՞ր ռուսն է ասում, թէ դրանք գրիգորեան դաւանութիւն ընդունած ռուսներ են եւ ոչ հայեր։

Մի հայ ունի Տէրտէրեան ազգանունը։ Իբրեւ եռանդոտ ու անխոնջ թարգմանիչ նա Պարսկաստանում Քէշիշ-օղլի է, Վրաստանում Խուցեան, Ռուսաստանում Պօպօվեան կամ—եթէ նախահայր տէրտէրը եղել է աւագ քահանայ—նոյն իսկ Պրոտոպոպով, իսկ Լեհաստանում—Պօպովիչ։ Բայց սքանչելի գիտնական—հայրենասէրների լօգիկայով այդ Տէրտէրեանը համ հայ է, համ թուրք, համ վրացի, համ ռուս, համ լեհացի։ Կամ վերցրէք մի հայ, որին տուել են Աստուածատուր անունը։ Նոյն թարգմանական աշխոյժով այդ հայը դառնում է եւ Ալլահվերդի, եւ Բօղդան եւ Տղալօբ։ Ի՞նչ ազգից է նա վերջ ի վերջոյ։ «Իվերիան», իբրեւ ջերմ ազգասէր, կասէ որ վրացի է։

Մակեդոնական հարցի այս սուր ժամանակը ամբողջ Եւրոպայում տարածված է Սարաֆով ազգանունը։ Ո՞վ է նա։—Մակեդոնական Գարիբալդին, ասում են ձեզ։ Ո՛չ, այդպէս չը պիտի լինի. վրաց հայրենասէրները իրանց գիտով կապացուցանեն ձեզ, որ դա պարզապէս մի թիւրք է, որովհետեւ Սարաֆ թիւրքերէն բառ է եւ նշանակում է լումայափոխ։

Շարունակենք։ Բայց ինչո՞ւ երկար բարակ որոնենք։ Ամբողջ հայ ազգի մէջ գուցէ մի քանի հազար զուտ հայկական ազգանուններ գըտնենք. մնացածները ապահովապէս թուրքական անուններից են կազմված։ Նշանակում է, որ հայ ազգի ահագին մեծամասնութիւնը գրիգորեան դաւանութեան պատկանող թուրքերից է կազմված, թէեւ երեխային էլ յայտնի է, որ հայերը մահմեդական տիրապետութեան տակ են գտնվել եւ գտնվում են այժմ, իսկ մահմեդական օրէնքով հաւատափոխութիւնը մահվան պատժով է վերջանում...

Ահա, ընթերցող, ինչն էր ինձ մեծ ցաւ պատճառում։ Իբրեւ ազգերի համերաշխութեան, ընդհանուր եղբայրակցութեան երկրպագու, ջերմ կուսակից, ես երբէք չեմ կարող ուրախանալ, որ իմ դրացի ազգը, որին ես ցանկանում եմ ամեն բարիք, կերակրվէր այսպիսի փտած, հիւանդոտ մտաւոր կերակրով։ Դժբախտութիւն է, երբ մի ժողովուրդ զրկվում է լոյսից. այդ տեսակ ժողովուրդը միայն խղճահարութիւն, միայն ափսոսանք կարող է առաջ բերել ամեն մի ազնիւ մարդու մէջ։ Բայց աւելի մեծ է դժբախտութիւնը, երբ ժողովրդի առողջ միտքը, բնական խելքը թունաւորում է հիւանդոտ, զառանցող շօվինիզմը։ «Իվերիայի» բացեպտով ոչ մի տեղ, ոչ մի ժամանակ ազգութիւններ չեն որոշել եւ չեն որոշի։ Ցաւել պէտք է այն պատճառով, որ մի Խուցեան կարող է Խուցիաշվիլի դառնալ եւ պակասեցնել հայ ազգի թիւը—այդպիսի ցաւը մենք թողնում ենք վրաց ազգայնամոլներին. ցաւել պէտք է այն պատճառով, որ գտնվում են այսպիսի բորբկ ու խեղճ առաջնորդներ։ Մեր երկրին հարկաւոր է հասարակութիւն, լուրջ, պատրաստված գիտակցող հասարակութիւն։ Բայց ինչպէս ենք պատրաստում մենք հասարակութիւն։

Վերոյիշեալի նման ափեղցփեղ զառանցանքներո՞վ։

Ժամանակ է, պարոններ, կանչել Գէօթէի նման. «Լոյս, լոյս»...

Լ.

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

I

Կարս, օգոստոսի 30-ին

Օգոստոսի 28-ին ուղեւորվեց գաղթականների երրորդ խումբը երկու բեռնակիր ֆուրգոններով, իսկ այսօր էլ չորրորդ խումբը՝ երեք ֆուրգոններով։ Ամենքին միշտ տրվում է հաց, չունեցողներին ոտնաման եւ ուրիշ անհրաժեշտ պիտոյքներ, բացի ֆուրգոնների քրէհներից, որ ահագին գումար է անում։ Ֆուրգոնները վարձվում են մինչեւ Բաշ գիւղ, իսկ այնտեղից գաղթականները ոտով գնալու են մինչեւ Սթահան, սահմանի հայ գիւղը, որ կը տեւէ $1^1/_2$ ժամ։ Այժմեան քաշած նեղութիւններն ու ծախսերը համեմատաբար ոչինչ են, եթէ աչքի առաջ ունենանք այն ծախսերը, որ լինելու են այն ժամանակ, երբ նրանց թիւրք կառավարութիւնը ներս ընդունէ եւ կամ բացասելու դէպքում ստիպված լինեն գաղթականները վերադառնալ իրանց նախկին տեղերը կամ Պարսկաստան, ինչպէս նրանցից շատերի ցանկութիւնն է։

Սեպտեմբերի մէկին, Կարսի յաջորդի խնդրանօք, սիրողները կազմակերպում են մի պարահանդէս վերադարձող գաղթականների օգտին, որի համար արդէն պատշաճաւոր իշխանութիւնից թոյլտւութիւն ստացված է եւ ժողովարարութեան մասնաժողովի անդամները ծախելու են տոմսակները։ Յոյս ունենք, հասարակութիւնը ջերմ կերպով կը վերաբերվի այդ գործին եւ աչքի առաջ ունենալով նպատակը՝ դրամական աջակցութիւնը չի խնայի։

Որչափ կարսեցիք լաւ են վերաբերվում այս խնդրին, այնչափ կարծես ալէքսանդրապօլցիք անտարբեր են վերաբերվում։ Կը պատմեմ մի փաստ, որ ցոյց է տալիս նրանց սառնութիւնը։ Մի ընտանիք, վանեցիներ, սխալմամբ թէ դիտաւորութեամբ եկել էին Կարս, փոխանակ Երեւան գնալու։ Այստեղ նրանց տոմսակներ տրվեցին մինչեւ Ալէքսանդրապօլ գնալու, որպէս զի այնտեղից էլ նրանք ուղարկեն դէպի Երեւան։ Հետեւեալ օրը ընտանիքի աւագ անդամ տղամարդը կրկին վերադարձաւ, ասելով թէ այնտեղ ոչ ոք տէրը չէ լինում եւ նրան առաջարկել են կրկին վերադառնալ Կարս եւ ճանապարհածախս առնել մինչեւ պարսկական սահմանը գնալու։

Այս ամեն անմխիթար երեւոյթների մէջ աչքի է ընկնում տեղական իշխանութեան լաւ վերաբերմունքը դէպի խեղճ գաղթականները, որ աջակցութեան եւ նպաստ տալուն ոչ մի արգելք չը հանդիսանալուց զատ, ամեն կերպ աշխատում է իր լաւ վերաբերմունքով խրախուսել գործողներին եւ ցոյց տալ այն ամեն աջակցութիւնը, որը կախված է նրանից։

Հ. Ն.

II

Բահլամատ, օգոստոսի 28-ին

Համաձայն առաջուց կազմված մարշրուտի, դէպի սահմանը գնացող գաղթականների կարաւանը առաջին գիշերը անցկացրեց Բահլամատ գիւղում։

Այն յոյսը, որ գաղթականները Կարսից դուրս դրել էին ճանապարհին գտնվող հայ գիւղերի վրա, առաջինը Բահլամատը արդարացրեց իր՝ նրանց ցոյց տուած ընդունելութեամբ։ Գաղթականների ֆուրգոնները այստեղ հասնելուն պէս, ամեն կողմից հայ գիւղացիք շրջապատեցին նրանց եւ խումբ-խումբ քեօխվայի առաջնորդութեամբ բաժանեցին տները, ուր հայ գաղթականը գտաւ թէ քաղցր ընդունելութիւն, տաք ննջարան եւ թէ տաք ուտելիք ու խմելիք։ Առանձին ուրախութիւն ու ոգեւորութիւն էր տիրում գիւղի այն ընտանիքներում, ուր տեղաւորված էին գաղթականները. ասում, խօսում, ծիծաղում էին ամենքը, միայն երբ հարցը գալիս էր սահմանն անցնելու, սուլթանի այս կամ այն որոշման մասին, ամենքը րոպէապէս լռում էին եւ միայն չարքաշ գաղթականի բերանից լսվում էր այս խօսքերը. «Մենք գընում ենք մըր ճժերով ու բժերով, մեծ ու պզտիկով, իդա մըր Աստուած հալբաթ գութ կը գցայ սուլթանի սիրտ՝ մըզի մի ճամբայ կըտայ, մըր հողին եւ ջրին հասնելու»։

Լոյսը բացվելուն պէս, երբ պատրաստվում էր կարաւանը շարունակելու իր ճանապարհը դէպի առաջ, վերջին հրաժեշտի ժամանակ դարձեալ յետ չէր մնում բահլամատցի հայ գիւղացին ցոյց տալու իր հիւրասիրութիւնը, ծանրաբեռնելով գաղթականների ֆուրգոնները նոր-նոր թխած հացով ու պանրով։

Ահա այսպէս ուրախ ուրախ բաժանվում էր ռուսահայ գիւղացին թիւրքահայ գաղթականից, մաղթելով նրան ուրախ ու բարի ճանապարհ, հասնելու իր տարիներով չարունակ անջատված տուն ու տեղին։ Նոյն ընդունելութիւնը ցոյց տուեց բահլամատցին թէ երկրորդ եւ թէ երրորդ՝ այսօրվայ կարաւաններին։

Այս գիւղում բնակութիւն հաստատած մի քանի տուն գաղթականներից մի մասը հպատակութիւն ընդունած լինելով, մնում է այստեղ, իսկ միւս մասը պատրաստվում է «կալ ու կտից» յետոյ հասնել իր եղբայրներին։

Մշու դաշտից բոլորովին նոր եկած 8 գաղթականներ այստեղ պատահելով իրանց «վաթան» դարձող եղբայրների առաջին կարաւանին, ոգեւորված նրանց երթով՝ իրանք եւս միացան նրանց։

Աւ. Իսահակեան

ՆԱՄԱԿ ԲԱԹՈՒՄԻՑ

Օգոստոսի 28-ին

Բաթումի յայտնի եղեռնագործութիւնը, որ արդէն ձեզ յայտնի է, յիշեցրեց ինձ Լէյբնիցի խօսքերը թէ՝ «Յանձնեցէք իմ ձեռքը ժողովրդի կրթութեան ղեկը եւ ես հարիւր տարում կը փոխեմ տիեզերքը»։

Բաղդաւոր չէինք լինի մենք արդեօք, եթէ հետեւէինք հռչակաւոր փիլիսոփայի խորհուրդին եւ ձգտէինք լայն ծաւալ տալ ժողովրդական կրթութեանը, որպէս զի մտաւոր զարգացման այս հրաշալի զէնքերով կարելի լինէր արմատախիլ անել այն վայրենի գաղափարը, որը յափշտակութեան, աւազակութեան եւ այլ չարագործութիւնների մէջ մի տեսակ սխրագործութիւն է տեսնում։

Օրը կէսօրին Ռօտշիլդի գործարանին կից փողոցում, անց ու դարձի բազմամարդ կենտրոններից մէկում, յանկարծ չորս զինված վրացիներ յարձակվում են կառքի վրա, հրացանի մի գնդակով վիրաւորում երիտասարդ գործակատարին եւ յանդգնաբար խլելով նրա մօտ եղած 1,600 րուբլին, հանգիստ հեռանում են։

Իրողութիւնը կատարվում է ճիշտ այն րոպէին, երբ մշակների մի ստուար խումբ աւազակներից երկու քայլ հեռաւորութեան վրա նստած անտարբեր կերպով ճաշում է եղել։

Տգիտութեան դրամա չէ՞ սա արդեօք. Տասնեակ տարիների ընթացքում Բաթումի մէջ մենք վկայ ենք եղել նմանօրինակ փաստերի. կողոպտել տարել են երկաթուղու կասայից մօտ 70,000 րուբլի, երկու անգամ սպանութեամբ հանդերձ կողոպտել են Ռօտշիլդի արտելշչիկին եւ այլն։

Եթէ աջողվել է, ի հարկէ, մեղաւորներին ձերբակալել են եւ դատապարտելով կամ աքսորել են կամ կախաղան հանել, իսկ կեանքի պայմանները այս չարագործների տեղ նոր կոնտինգենտ են պատրաստել եւ անընդհատ կը շարունակեն պատրաստել, մինչեւ որ մենք չենք դադարի այս բարդ հասարակական դրութեան արտայայտութիւնը պալլիատիվ միջոցներով լուծել։

Սուրն եւ հրացանը վատ դաստիարակիչներ են եղել միշտ, ապա թէ ոչ, ոճրագործութեան տոկոսը խիստ պատժական միջոցների շնորհիւ վաղուց պիտի իջած նսեմացած լինէր։

Քր. Դանիէլեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այսօր առաւօտեան, ժամի $8^1/_2$-ին, Թիֆլիս կը վերադառնայ Կովկասեան կառավարչապետ իշխան Գօլիցին։

—

Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսի ձայնաւորների ընտրութեան համար բացի երեք հիմնական ցուցակներից, որոնք մշակված են թաղային նախապատրաստական ժողովներում, կազմվել են եւ մասնաւոր ցուցակներ, որոնք պէտք է առաջարկվեն ընտրողների հայեցողութեան։

—

Կովկասեան շերամապահական կայարանում սկսվեցին միկրոսկօպիքական քննութիւններ շերամի այն սերմի, որ ստացված է այժմ կայարանում զանազան անձերից մեծ քանակութեամբ։

—

Մարտ	10,46	16,5	49,3	100,7	+34,9
Ապրիլ	7,37	8,6	»	91,5	+33,6
Մայիս	8,40	8,8	»	81,3	+23,2
	8,74	11,9		91,2	30,6

Ինչպէս տեսնում էք, կերօսինը 1900 թւականին Լօնդօնում ծախվել է աւելի բարձր գներով, քան 1901 թւին, մինչդեռ արտահանողները 1900 թւականին աշխատել են 6,2, իսկ 1901 թ. 30,6 կ. ամեն մի պուդից։ Այդ հասկանալի է։

Նաւթային ձեռնարկութիւններին մասնակից են երեք կարգի աշխատաւորներ. նաւթահանքատէրեր, գլխաւորապէս տեղացիներ, գործարանատէրեր, գլխաւորապէս հրէաներ, եւ արտահանողներ, Նօբէլ, Ռօտշիլդ եւ մասամբ Մանթաշեվ, ասում ենք մասամբ, քանի որ Մանթաշեվի էկսպօրտը կենտրոնանալով բացառապէս հեռու արեւելքում, եւրոպական շուկաներում ազդեցութիւն չունի. նաւթահանքատէրերը անմիջապէս ստանում են նաւթ, գործարանատէրերը նաւթից արտադրում են կերօսին եւ այլ նաւթային իւղեր. արտահանողները նաւթային արտադրութիւնները վաճառում են հանում արտասահման, Եւրոպա։ Նաւթային ձեռնարկութիւնների առասպելական ամբողջ աշխատանքը մասնատրվում է այդ երեք կարգի աշխատաւորների մէջ, բայց զանազան պրոպորցիայով, նայած ժամանակներին. այդպէս, ինչպէս դժուար չէր տեսնել վերոյիշեալ ցուցակից, 1900 թւականի առաջին երեք ամիսներում, նաւթահանքատէրը աշխատում էր 8—10 կօպէկ, գործարանատէրը 16—20 կօպէկ եւ արտահանողը 6,2 կօպէկ ամեն մի պուդից. մինչդեռ 1901 թւականի մարտ, ապրիլ եւ մայիս ամիսներում, երբ սինդիկատը գոյութիւն ստացաւ, նաւթահանքատիրոջ զուտ աշխատանքը իջաւ 8—10 կօպէկից 1—2 կօպէկի, գործարանատէրը 16—20 կօպէկի աշխատանքի փոխարէն սկսեց վնաս կրել 2—3 կօպէկ, մինչդեռ արտահանողի աշխատանքը բարձրացաւ 6,2 կօպէկից մինչեւ 30,6 կօպէկ մի պուդից. այլապէս ասած, արտահանողը սկսեց կլանել նաւթարդիւնաբերական գործի ամբողջ առասպելական աշխատանքը։ Իրերի այս դրութիւնը օրէցօր սաստկանալով, շարունակվում է մինչեւ այսօր եւ ով գիտէ, մինչեւ երբ պէտք է տեւէ։ Հետեւաբար, եթէ այսօր նաւթահանքատէրը, գործարանատէրը ստիպված է, վնաս կրելով, փակել իր հանքերը, գործարանները, դրա պատճառը այն չէ, որ նաւթային ձեռնարկութիւնները դադարել են առասպելական օգուտներ տալ, որ նաւթային արտադրութիւնների պահանջը պակասել է, այլ այն, որ գործի օգուտը ամբողջապէս մնում է արտահանողների գրպանը։

Մենք չենք կամենում միակողմանի լինել, մենք չենք մերժում որ նաւթային կրիզիսը, ինչպէս եւ իւրաքանչիւր մի տնտեսական բարդ երեւոյթ, ունի իր մի շարք եւ այլ պատճառները, որոնց վերացնելով, շուկան կենդանութիւն կստանայ. մենք միայն պնդում ենք, որ գլխաւոր եւ էական պատճառը արտահանողների սինդիկատն է։ Այդ հանգամանքը ինքն ըստ ինքեան դեռ այնքան էլ ցաւալի չէր լինի, եթէ հետեւանքը աւելի ծանրակշիռ վտանգ չը ներկայացնէր եւ ահա թէ ինչպէս։ Նաւթային ձեռնարկութիւնների վերեւ յիշատակած երեք կարգ աշխատաւորների մէջ ամենավճռողական դերը պատկանում է հանքատէրերին. թէ գործարանատէրը եւ թէ արտահանողը լոկ միջնորդ են, որոնք առանց հում նիւթի գործ չունեն անելու. մինչդեռ նաւթային աշխատանքի մեծագոյն բաժինը կլանել են հէնց այդ միջնորդները, մի ժամանակ գործարանատէրերը, վերջին ժամանակներս արտահանողները, թողնելով նաւթահանքատիրոջ նաւթային աշխատանքի փշրանքները։ Շնորհիւ վերջին հանգամանքի հում նաւթը, նաւթահողերը, նաւթահանքերը ընդհանրապէս գնահատվել են աւելի ցած գներով, քան իսկապէս արժեն։

Այստեղ հետաքրքիր է յիշատակել նաւթային ձեռնարկութիւնների մէջ արտայայտված տարբեր ազգերի բնական գործունէութեան, բնածին ընդունակութիւնների համեմատական չափը լուսաբանող մի հանգամանք։ Ինչպէս յայտնի է, Բագուի մասնաւոր նաւթահողերը ամբողջապէս պատկանում էին, մասամբ դեռ այսօր էլ պատկանում են, տեղացի թուրքերին, մինչդեռ վերջինները, չնչին բացառութեամբ, շնորհիւ իրանց ծուլութեան, տգիտութեան նաւթահանքեր չունեն։ Նրանք բաւականացել են իրանց նաւթահողերն ուրիշներին, գլխաւորապէս հայերին կամ ծախելով կամ կապալով տալով, ստանալով արտահանված նաւթի $^1/_5$—$^1/_3$ մասը. հայերը, իրանց կողմից դառնալով հանքատէրեր, չեն մտածել, խօսելով ընդհանրապէս, գործարաններ ունենալ, թողնելով կերօսին եւ այլ նաւթային իւղ արտադրելու գործը եւ նրա հետ կապված աշխատանքը ուրիշներին, գլխաւորապէս հրէաներին։ Վերջապէս թէ տեղացի թուրքը, հայը եւ թէ եկուոր հրէան երբէք չը մտածեցին նաւթային արտադրութիւնը անմիջապէս արտասահման արտահանելու մասին եւ շնորհիւ այսպիսի հանգամանքի այսօր արտահանութիւնը եւ նաւթային ձեռնարկութիւնների ամբողջ աշխատանքը դարձել է եւրոպացիների սեփականութիւնը

(Կը շարունակվի)

Մեզ հաղորդում են, որ հիւսիսային Կովկասում այժմ յատուկ ուշադրութիւն է դարձված անասունների տեսակների ազնուացման վրա։ Օրինակ 14 ստանիցաներում հիմնված են անասունների տեսակի ձիերի ախոռներ, որտեղ պահւում են արուներ գիւղական ջոկերի համար։ Նոյնպէս շատ տեղերում պահվում են շվէյցարական ցուլեր։

—

Վերջին ժամանակները կումիսը սկսել է տարածվել Կովկասում բժշկական նպատակներով։ Հանքային ջրերի շրջանում գոյութիւն ունեն հինգ կումիսային բուժարաններ՝ Պեատիգորսկում, Ժելեզնովոդսկում (երկուսը), Կիսլովոդսկում եւ Էսսենտուկում։ Կումիսի բժշկութեան շրջանը սկսվում է մայիսի սկզբից եւ վերջանում է սեպտեմբերի 15-ին։ Կումիսը համարվում սննդարար եւ դիւրամարս ըմպելիք։ Կումիսի պատրաստողները թուրքեր են, հայեր եւ մի ռուս բժիշկ։

—

Ամառային արձակուրդներից յետոյ կայանալիք՝ Թիֆլիսի դումայի առաջին ժողովի քննադատութեանը կը յանձնվի նահանգապետի առաջարկութիւնը ուսումնարանական կոմիտէը ընդլայնելու եւ քաղաքային արհեստաւորաց ուսումնարանի կանոնադրութիւնը փոփոխութեան ենթարկելու մասին։

—

Բարձրագոյն հրամանով կազմված այն մասնաժողովը, որ գործում էր սենատոր Տագանցեվի նախագահութեամբ, արդէն վերջացրել է քրէական կանոնադրութեան լրացուցիչ նախագիծը, որ առաջիկայ աշնանը կը ներկայացնվի պետական խորհրդի քննութեան։

—

Մեզ խնդրում են տպել հետեւեալը. «Թիֆլիսի ս. Կարապետ եկեղեցու մի դպիր մի քանի օր առաջ գնում է Յովնանեան ուսումնարանը, տեսնում է մի խեղճ կնոջ, որը ուզում է ընդունել տալ իր փոքր աղջկան վերոյիշեալ ուսումնարանում։ Դպիրը տեսնելով, որ կինը մոլորված կանգնած է, ներկայանում է նրան եւ ասում է, որ ինքն այնտեղ է ծառայում եւ կարող է ում որ ուզենայ ընդունել տալ։ Վերցնում է նրանից աղջկայ թղթերը եւ տասը րուբլի փող ու անհետանում է. ոչ թղթերն է ներկայացնում եւ տասը րուբլին էլ զոհ է բերում իր արբեցութեանը։ Հարց ու փորձով իմանում են դպրի տեղը եւ ուրբաթ երեկոյեան գալիս են ու բռնում նրան, որ անպատճառ յետ տայ 10 րուբլին։ Սակայն տասը րուբլին արդէն գոլորշիացած էր։ Նրա կնից բռնած ուզում են դուրս թրեւել, բայց նա մոմի սեղանից բռնած պաշտպանվում է։ Վերջը մտնում է խորանը եւ մինչեւ ժամերգութեան վերջանալը չէ դուրս գալիս։ Ժամից յետոյ դուրս են բերում խորանից եւ այնքան են ստիպում նրան, որ նա բերել է տալիս իր կնոջ ճակատի գնդասեղը, որը յանձնում են միւս դպրին։ Գնդասեղը յանձնված է երեք օր ժամանակով։ Տեսնենք հետեւանքը ինչ պէտք է լինի։ Ահա եկեղեցու սպասաւոր, որը արդէն մտադրված է քահանայ ձեռնադրվել եւ հովվել ժողովուրդ»։

—

Այսօր, առաւօտեան ժամի 11-ին, Վերայում, Թիֆլիսի ռուսաց հոգեւոր սեմինարիայի ուսուցչական խմբի եւ հրաւիրված բարձրաստիճան անձերի ներկայութեամբ, տեղի կունենայ այդ սեմինարիայի նոր շինութեան հիմնարկութեան հանդէսը։

—

ՇՆՈՂ գիւղից (Բօրչալուի գաւառ) մեզ գրում են. «Օգոստոսի 26-ին մեր գիւղից 3 վերստ հեռու, Թեղուտ կոչված տեղում, գիշերը հրացանով սպանված է մեր գիւղացի Տ. Շահնազարեանցը. սպանողը սակայն դեռ եւս անյայտ է։ Պէտք է ասել, որ վերջին ժամանակներումս մեզանում մարդասպանութեան դէպքերը շատ յաճախ են կրկնվում եւ ամենաչնչին հաշիւների համար մարդիկ, շատ անգամ բոլորովին անմեղ տեղ, զոհ են գնում գազանային անխղճութեան հասած մարդկանց վայրենի կրքերին։ Ամիս չէ անցնում, որ մարդասպանութեան կամ մահացու վէրքեր հասցնելու դէպքեր տեղի չունենան։ Աւելացրէք եւ այն, որ այժմ նոր ուժով սաստկացել են գողութիւնները, որոնք գիւղացու համար աւելի մահացու են քան սպանութիւնը»։

—

ԳՈՐԻՍԻՑ մեզ գրում են. «Վաղուց է, այն 1888 թւից, գօրիսեցիք այսպիսի առատ հունձ չեն ունեցել. սակայն օգոստոսի 17-ից սկսեցին անձրեւները եւ խեղճ գօրիսեցիների յոյսերը ապարդիւն անցան։ Անձրեւի շնորհիւ ցանքսերի մեծ մասը փչացաւ, որոնք կալերի մէջ էին դիզված, իսկ չը հնձվածները արտերում փչացան»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Անցեալ ուրբաթ օրը անգլիական գաղթականութիւնների մինիստր Ջեմբերլէնի եւ գեներալ Բօտայի, Դէլարէյի ու Դէվէտի մէջ տեղի ունեցաւ մի խորհրդակցութիւն, որ տեւեց երկու ժամ։ Խորհրդակցութեանը ներկայ էր եւ լորդ Կիտչեներ։ «Daily Mail» լրագրի ասելով, բօէրական գեներալները խորհրդակցութեան ժամանակ անում էին հետեւեալ պահանջները. 1) Երկու տարվայ ժամանակամիջոցում, պատերազմական գործողութիւնները աւարտելուց յետոյ, բօէրներին պէտք է տրվեն քաղաքացիական լիակատար իրաւունքներ. երկիրը մի եւ նոյն ժամանակ պէտք է բաժանվի ինքնավար շրջանների, Կանադայի նահանգների նման, որովհետեւ այլ կերպ արդիւնագործ ազգաբնակութիւնը կարող է խեղդել իր ձայներով բօէրներին եւ բօէրական ազգը կը ջնջվի։ 2) Բօէրների լեզուն պէտք է պահպանվի ժողովրդական ուսումնարաններում։ 3) Այն բօէրներին, որոնք ծառայում էին անգլիացիներին պատերազմի ժամանակ, որպէս «national scouts» (խուզարկուներ) չը պէտք է տալ ոչ մի վարչական պաշտօն։ Գեներալները չեն կարող երաշխաւոր լինել խաղաղութեան համար գիւղական շրջաններում, եթէ այնպիսի մարդիկ, որոնց տեղական ազգաբնակութիւնը համարում է դաւաճաններ, կը ստանան պաշտօններ։ 4) Բօէրական կառավարութեան [illegible] պարտքերը պէտք է ճանաչուին եւ ընդունուին [illegible] անգլիական կառավարութեան կողմից։ 5) Ագարակների շինութեան համար նշանակված գումարը պէտք է աւելացուի 3 միլիօն ֆունտ ստերլինգով։ 6) Գեներալները կամենում են ինքնին, որ [illegible] 7) Նրանք ցանկանում են [illegible] Բօտայ եւ Դէլարէյ [illegible] Դեւէտ [illegible]

—Ինչպէս հաղորդում են «Patrie» լրագրին Սօֆիայից, մակեդոնական կոմիտէի անդամների ձերբակալութեան պատճառն այն էր, որ նրանք [illegible] բուլղարական պաշտօնեաների [illegible] ժամանակ։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ

Մեր խօսակցութիւնը շարունակեցինք։

—Սեպտեմբերը այս տարի մեզանում ազդեցիկ եւ հետաքրքրական պէտք է լինի, ասաց ինձ մի խօսակից լրագրական գործով։

—Ի՞նչ կողմից, հետաքրքրւեցի ես։

[illegible]

դրան առաջ, բաղխում են նրան եւ չը գիտեն, թէ ինչպէս կը մտնեն այդ դռնով եւ ինչ ընդունելութիւն կը գտնեն այնտեղ։

Խօսեցինք փոքր ինչ գաղթականների մասին։ Ցայտնեցինք միմեանց մեր ունեցած տեղեկութիւնները։

—Ներկայ սեպտեմբերին կը սկսվի հայոց մշտական թատրօնի գործունէութիւնը, շարունակեց մեր խօսակիցը։ Տեսնենք, ինչպէս են տանում գործերը։ Կատարում են արդեօք տրուած խոստումները։

Մենք համոզվեցինք, որ արդարեւ ներկայ սեպտեմբերին կարեւոր հետաքրքրական նիւթեր շատ կան հրապարակում։

—

—Գանձա գրում է, հարցրեց Բուղդան Բուղդանիչը, վուր միր յաջուրդ Գարեգին վարդապիտին Էջմիածին ին տանում։

—Այո, պատասխանեցինք մենք։ Նա նշանակված է «Արարատի» խմբագիր։

—Էդ ինչ թավուր բան է, վուր ամեն մի ամիս թազադան փոխում ին խմբագրին ու նուր նուր մարդիկ ին նշանակում էդ «Արարատի» վրա։ Հալբաթ էտէնց է դրանց ղայդէն։

—Էջմիածնից եկած թղթի մէջ ասված է, բացատրեց ուսուցիչը, որ Գարեգին վարդապետը, ունենալով թոյլ կազմուածք եւ առողջութիւն, անկարող կը լինի Ներսիսեան դպրոցի գործերով զբաղվելու, ուստի նշանակվում է «Արարատի» խմբագիր։

—Վա՛յ, բացագանչեց Բուղդան Բուղդանիչը. իս չէի գիդի թէ էդ «Արարատը» հիւընդի դիղ է։

—Չէ, բացատրեց ուսուցիչը, թղթի միտքն այն է, թէ «Արարատի» խմբագրութիւնը չէ պահանջում շատ աշխատանք, հոգս, յուզմունք եւ զբաղմունք։

—Է լաւ, էտէնց ըլի, համաձայնեց Բուղդան Բուղդանիչը, իս մէ քիչ դժար իմ գլխի ընկնում. դրուստն ասիմ հիմա էլ կարգին չը նըստից իմ գօգրումը։

—

Խօսակցութիւնը անցա Գարեգին վարդապետի վրա։

—Քանի որ Գարեգին վրդապետը, ասաց լրագրական գործողը, չէր խանգարում մի որոշ խմբակի կատարել մութ եւ կասկածելի գործեր, նրան պահպանում էին եւ գովում էին, բայց հէնց որ նա փորձ փորձեց կաշառակերներին ու բանսարկուներին յետ կանգնեցնել, իսկոյն նախկին բարեկամները սկսեցին իրանց ատամները եւ ճանգերը ցոյց տալ նրան եւ այժմ արդէն յաղթութիւնը տարած՝ խնջոյքներ են սարքում։

—Լաւ չէր ճանաչում իր իբր—կուսակիցներին, բացատրեց ուսուցիչը։

—Այո, միջամտեցի ես, Գարեգին վարդապետը լաւ չէր ըմբռնել մեր մէջ գոյութիւն ունեցող հասարակական հոսանքները։ Նա, գալով Թիֆլիս, հաւատում էր, թէ այն մարդիկ, որոնք այստեղ խօսում են կրօնի, Էջմիածնի եւ աւանդութիւնների սրբութեան անունից, թէ այդ մարդիկ իսկապէս անձնուէր հոգատարներ էին ժողովրդի համար եւ ընդհակառակը, ժողովրդին թշնամի են բոլոր այն անձինք, որոնք այդ բառերով չեն ասպարէզ եկել եւ անողոք մտրակում են դիմակաւորներին եւ խաչագողներին։ Նա յետոյ ուշ սկսեց հասկանալ հասարակական հոսանքների բուն նշանակութիւնը։ Նա մի մեծ սխալ էլ թոյլ տուեց իրան հեղինակ հանդիսանալով մի այնպիսի տխուր կարգադրութեան, ինչպէս էր Ալիշանի համար հոգեհանգիստներ արգելելը։

—Այո, դա ճակատագրական սխալ էր, վրա բերեց լրագրական գործողը։

—Բայց պէտք է խոստովանել, աւելացրի ես, որ Գարեգինը չէր պատկանում կաշառակերների խմբին եւ սկսեց մաքառում այդպիսիների դէմ, երբ կամաց-կամաց ուսումնասիրեց շրջապատողներին եւ տեսաւ, թէ ինչպիսի աւազակներով է նա շրջապատված։ Ահա այդտեղ պէտք է սկսվէր նրա հասարակական բարի դերը, բայց հէնց այդտեղ էլ կտրեցին նրա գործունէութեան թելը։ Նրանից խլեցին թեւը։

—Ճիշդ է արդեօք, հարցրեց ուսուցիչը, որ Գարեգին վարդապետը դիտաւորութիւն ունի մի ամփոփ զեկուցում ներկայացնել Թիֆլիսի կոնսիստորիայում տիրող անկարգութիւնների մասին։

—Ես էլ եմ լսել նոյնը, պատասխանեցի ես։

Բայց հետաքրքրական է, թէ սինօդը կը զբաղվի՞ այդ զեկուցումով եւ վերջ կը դնի՞ անկարգութիւններին։

—Ո՛վ գիտէ։

—Էհ, բան չունիս, նկատեց Բուղդան Բուղդանիչը։

Վրձին

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

30 օգոստոսի

ԿՈՒՐՍԿ։ Անցնելով ազնուականութեան ներկայացուցիչների առջեւից կայարանի Մեծ դահլիճում՝ Թագաւոր Կայսրը դիմեց ազնուականներին հետեւեալ խօսքերով. «Ես ուրախ եմ տեսնել այն դասակարգի ներկայացուցիչներին, որոնք մշտապէս վայելել են Իրանց Միապետների բարեհաճութիւնը հաւատարիմ եւ անձնուէր ծառայութեան համար գահին։ Իմ անմոռանալի հայրը, լրացնելով Իմ Պապի փառաւոր գործերը, կանչեց ձեզ գիւղական վարչութիւնները ղեկավարելու համար. այդ ասպարէզի վրա դուք ծառայում էք Ինձ ոչ թէ երկիւղով, այլ խղճմտանքով։ Շնորհակալ եմ ձեր ծառայութեան համար։ Ես գիտեմ, որ գիւղական կեանքը պահանջում է տանձին հոգատարութիւն. ազնուականութեան կալուածատիրութիւնը ծանր ժամանակի մէջ է գտնվում, կան անբարեկարգութիւններ եւ գիւղական կեանքում. վերջինները վերացնելու համար Իմ հրամանով խորհրդածվում են անհրաժեշտ միջոցներ. այդ աշխատանքներին մասնակցելու համար կը հրաւիրվեն նահանգական կոմիտէտներ ազնուականութեան եւ զեմստվօի մասնակցութեամբ։ Ինչ վերաբերում է կալուածական հողատիրութեան, որ իսկական պատուարն է կազմում Ռուսաստանի կարգի եւ բարոյական ոյժի, ուստի դրա ամրապնդումը կը լինի Իմ անխոնջ հոգսը»։ Ոգեւորված բացագանչութիւններ ծածկեցին Միապետի խօսքերը։ Դիմելով զեմստվօի ներկայացուցիչներին, Թագաւորն ասեց. «Շնորհակալ եմ ձեր ողջոյնի համար. օգուտ եմ քաղում դէպքից մի քանի խօսքեր ասելու ձեզ. զեմստվօի տնտեսութիւնը—առաջնակարգ նշանակութիւն ունեցող գործ է, եւ Ես յոյս ունեմ, որ դուք նուիրում էք նրան ձեր բոլոր ոյժերը։ Ես ուրախ կը լինեմ ամեն հոգատարութիւն ցոյց տալ ձեզ, հոգալով մի եւ նոյն ժամանակ բոլոր իշխանութիւնների գործունէութեան միացման մասին տեղն ու տեղը։ Ցիշեցէք, որ ձեր կոչումն է տեղական հոգաբարձութիւն անտեսական կարիքների։ Աջողութեամբ կատարելով կոչումը, դուք կարող էք հաւատացած լինել Իմ սրտագին բարեհաճութեան վրա»։ Միապետի խօսքերը ծածկվեցին ոգեւորված «ուռաներով»։ Րիչկովում կանգնած էր պատուաւոր պահակ։ Աջ թեւի վրա գտնվում էր զօրքերի հրամանատար գեներալ-ադիւտանտ Դրագօմիրով։ Երեկոյեան 8 ժամին Կայսերական գնացքի սեղանատանը կայացաւ Բարձրագոյն ճաշ։ Վաղը առաւօտեան Թագաւոր Կայսրը ճանապարհ է ընկնում դէպի զօրախաղերը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Ջը նայելով որ ֆինանսների մինիստր Վիտտէ հրաժարվեց ֆինանսների մինիստրութիւնը կառավարելու տասամեակը տօնելուց, այնու ամենայնիւ մինիստրութեան բարձր պաշտօնեաները, օգտվելով մինիստրի ընդունելութեան օրից, մատուցին նրան ուղերձ եւ ալբօմ։ Ուղերձի մէջ, որ կարդաց մինիստրի օգնական Ռօմանօվ, ի միջի այլոց, ասված է. «Ձեր գործունէութիւնը, որ զարմանքի առարկայ է ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհում, հրակայական, մինչեւ այժմ չը տեսնված թափով բացվում էր մեր առաջ։ Համարձակ մտքի ծրնընդաստութիւն, մտադրվածի խորին վերլուծութիւն, մտքի եռանդուն արտայայտութիւն, անդուլ պայքար նրա իրագործման համար, անընդհատ որոնումն նոր միջոցների ռուսական երկրի լաւագոյն ապագայի համար,—այս ամենին մենք կենդանի վկայ էինք»։ Մինիստրի բնակարանը այցելեցին շատ բարձրաստիճան անձինք, կրէդիտային եւ արդիւնագործական հիմնարկութիւնների ներկայացուցիչներ եւ պատգամաւորութիւն քաղաքային վարչութեան կողմից։ Ստացված են շնորհաւորութիւններ շատ քաղաքային վարչութիւնների եւ բօրսային կոմիտէտների կողմից, որոնց մէջ տեղեկութիւն է տրվում թոշակներ հիմնելու մասին, ֆրանսիական ֆինանսների մինիստր Ռուվիէից եւ արտասահմանեան ամենագլխաւոր կրեդիտային հիմնարկութիւններից։

ԿՕՊԷՆՀԱԳԷՆ։ Ռուսական ծովապետ Լոմէն, որ հրաւիրված էր երէկ Թագաւորի մօտ, Բերնստօրֆ ամրոցը, ճաշի, ուղիղ ճաշից առաջ ենթարկվեց թոքերի արիւնահոսութեան եւ այժմ ամրանոցում պառկած է, որպէս ծանր հիւանդ։

ՄՕՍԿՎԱ։ Ֆինանսների մինիստրի յոբելեանի առիթով, բօրսային կոմիտէտը, վաճառականները եւ ֆինանսների մինիստրութեան ուսումնարանները ուղարկեցին յոբելեարին շնորհաւորական հեռագրեր։

ՊԱՐԻԶ։ Պարսից Շահը մեկնում է Պարիզից. Վերժբօլօյի վրայով նա կը գնայ Կուրսկ ռուսաց զօրքի մանօվրներին ներկայ լինելու։

ՊԵԿԻՆ։ Երկու ֆրանսիացիներ, որոնք ծառայում էին Լիւ-Իւանի երկաթուղու վրա, ծեծված են այնքան սաստիկ, որ մերձ ի մահ են հիմա։ Նրանց մօտ եղած խոշոր գումարը յափշտակված է։

31 օգոստոսի

ԿՈՒՐՍԿ։ Այսօր Թագաւոր Կայսրը ճանապարհ ընկաւ դէպի զօրահանդէսները Դեակօնովօ կայարանը։ Կայարանում հաւաքվեցին

պատգամաւորութիւններ գաւառի ազգաբնակութիւնից։ Թագաւորին ողջունեցին Կուրսկի վարչութեան գաւառական նախագահը եւ պատգամաւորութիւնը գիւղացիների կողմից։ Շնորհակալութիւն յայտնելով պատգամաւորութիւններին, Թագաւոր Կայսրը ճանապարհ ընկաւ դէպի զօրահանդէսները։

ՎԻԼՆԱ։ Կատարվեց գիւղատնտեսական ցուցահանդէսի օրհնութիւնը։ Նահանգապետ ֆօն-Վալ ճառ արտասանեց։ Հեռագիր ուղարկվեց ներքին գործերի մինիստրի անունով՝ խնդրելով արկանել առ ոտս Նորին Մեծութեան հաւատարիմ հպատակութեան զգացմունքներ։

ՊԱՐԻԶ։ «Journal des Debats», «Gaulois» եւ «Cotte de la Bourse» յիշեցնում են համակրական խօսքերով Ս. Իւ. Վիտաէի վարչութեան գլխաւոր փաստերը։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Լուր է պտտում, որ Բուվիէ յայտնեց Բ. Դրանը, թէ ինքն պնդում է տարեկան վճարումներ նշանակելու, պատուիրակներին Պարիզ ուղարկելու եւ Գոտտինգէրի նախագահութեամբ գտնվող սինդիկատի ճանչման վրա։ հակառակ դէպքում Բուվիէ կը հրաժարվի Թիւրքաց պարտքը միացնելու գործից։

ՊԱՐԻԶ։ Ասում են, որ փոխ-գնդապետ Սէն-Րէմի գանգատ կը մատուցանէ պետական խորհրդին իրան պահեստի զօրքի մէջ նշանակելու դէմ։ «Figaro» հաղորդում է, որ կազմվեց «սուրբ Մարտինի Լիգա»՝ հաւատը պաշտպանելու եւ հալածվածներին օգնութիւն հասցնելու համար։

ՌԻԳԱ։ Ռիգայի բօրսային ընկերութիւնը թոյլատրեց առեւտրական դպրոցի շինութեան կառուցումը։ Արժողութիւնը ենթադրված է 416,000 րուբլի։

ՎԻԷՆՆԱ։ Երէկ եկած կոմս Ալէքսանդր Մուսին-Պուշկին սայթաքվելով հիւրանոցի նախասենեակում, ընկաւ եւ ոտը կոտրվեց ծնկից վերեւ։

ԲԱԶԷԼ։ Պետերբուրգի ժուռնալիստ Խուդէկով, նոր չաւիղ որոնելով Իւնգֆրաու լեռան գագաթի վրա, անդունդն ընկաւ, բայց հրաշքով ազատվեց։

ՎԻԷՆՆԱ։ Կոմս Մուսին-Պուշկինի դրութիւնը բարեյաջող է։

ԿՈՒՐՍԿ։ Մինիստր Պլէվէ ընդունեց Կուրսկի նահանգի զէմստվօի գլխաւորներին, խօսակցեց իւրաքանչիւրի հետ նրա գաւառաբաժնի կարիքների մասին։ Մինիստրը տեսաւ ազնուականների պանսիօն-դպրատարանը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Մեծ Իշխան Պետր Նիկոլաեվիչ եւ Մեծ Իշխանուհի Միլիցա Նիկոլաեվնա ճանապարհ ընկան արտասահման։

ՍՕՍՆՕՎԻՑԻ։ Օգոստոսի 29-ին Զելեազգ աւանում, Սօսնօվիցի քաղաքի մօտ, անյայտ չարագործը դինամիտ դրեց մի տան պատուհանի վրա։ Պայթումը սպանեց մի հրէուհու. երկիւղից յանկարծամահ եղաւ տան տիրուհի Եակուբօվսկայա։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. Նախասարդեան—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզանց. հիւանդ.

Ն. Ի. Դգեկիեվ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի հ.

Զ. Ի. Բարսեղեանց—11—12 ժ. կանանց և երեխայոց հիւանդ.

Գ. Ս. Թարխանեանց—1—1½ ժ. Ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ն. Ի. Դգեկիեվ—6—7 ժ.

Գ. Ս. Թարխանեանց—7—8 ժ. Ներքին և երեխայոց հ.

Բ. Ա. Նախասարդեան—7½—8 ժ.

Վճարը 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Օ. Տ. Ռավանիսակի—տանը. ծաղկահատ և բըժշկական մարմնամարզ. դիմել 11–1 ժ.։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ԲԺ. Ս. ՇԷՐՄԱԶԱՆԵԱՆ

Վերադառնալով ամարանոցից՝ շարունակում է հիւանդների ընդունելութիւնը։

Առաւօտեան ժամը 9—2

Երեկոյեան ժամը 5—7

(հ. կ.) 4—105

ՑԱՆԿԱՆՈՒՄ ԵՄ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դ Ա Ս Ե Ր

Ֆրանսերէնից, հայերէնից եւ մուզիկայից շատ փոքր ընտանիքում, մի աղջկայ հետ, ունենալ սեղան եւ սենեակ, առանց վարձի։ Իսկ դուրսը ունենալ դասեր՝ յօժար իմ գնալ եւ քաղաքից դուրս։

Артилерійская ул., д. Чемоданова, № 1Є.

1—3

Ստացված են Չիւինգի

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ՀԱԿԱՄԻԿՐՈԲԱՅԻՆ ՖԻԼՏՐՆԵՐԸ

The cheavin's mikrobe proof Filters.

Այդ ֆիլտրները բացի ջուրը մաքրելուց զանազան ոչ օրգանական խառնուրդներից, ոչնչացնում է նաեւ անպայման բոլոր վնասակար միկրօբները, այնպէս որ միջոցներից մէկը կարելի է համարել, զանազան տարափոխիկ հիւանդութիւնների դէմ։

Ցուցակները ուղարկվում են ըստ պահանջման։ Պ.Պ. վաճառականներին առանձին գներ։

Գլխաւոր ներկայացուցիչն է Կովկասի համար։ Исаакъ Мирза Аваковъ, Баку.

3—5

Զգուշացէ՛ք կեղծումներից

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

ԲՕՐՆՕ-ՏԻՄՕԼԵԱՆ ՍԱՊՈՆ

Գ. Ց. ԻՒՐԳԷՆՍ

Ոչնչացնում է պեպինները, սեւութիւնը, դեղին բծերը, պուզիկները եւ պտուկները եւ ներգործում է աւելորդ քրտնելու դէմ։ Խորհուրդ է տրվում ձեռք բերել, որպէս տուալէտային անուշահոտ սապօն, բարձր արժանաւորութեան։

ՈՍԿԷ ՄԵԴԱԼ 1893 թւի համար։

Կտորի գինը 50 կ., ½ կտորի 30 կ.։

Ծախվում է բոլոր ամենալաւ գեղագործական մագազիններում եւ դեղատներում։

Գլխաւոր պահեստը ամբողջ Ռուսաստանի համար Գ. Ց. Իւրգէնսի մօտ Մոսկվայում։ Դէպօ, Թիֆլիսում, Ազմուրօվի մօտ, գեղագործական ապրանքների առեւտրի կովկասեան ընկերութեան մէջ, Տուրինովի եւ Գրիշնակի, պ.պ. Գաջօմների եւ Արխատակօվի մօտ։ (1, 15) 9—24

ՍՏԷՆԼԻ

ՆՐԱ ԿԵԱՆՔԸ, ԳԻՒՏԵՐԸ ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ։

Պատկերով եւ մի քարտէզով։ Գրեց Ի. Միրզա-Աւագեանց։

ԳԻՆԸ 25 ԿՈՊԷԿ

Դիմել՝ Баку Исааку Мирза-Авакову.

6—6

ՄԻ ՀԱՅ ՏԻԿԻՆ

որ աւարտել է Թիֆլիսի իգական գիմնազիան եւ Ժընեվի համալսարանը, ցանկանում է դասեր ունենալ առարկաներից, ռուսերէն եւ գլխաւորապէս ֆրանսերէն լեզուներից։

Դիմել առաւօտեան ժամի 10—4-ը՝ Веляминовская ул., д. Лорисъ-Меликова, № 19.

3—10

Իմ աշխատասիրութեամբ լոյս են տեսել կրօնի հետեւեալ

ԴԱՍԱԳՐՔԵՐԸ

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

1) Դասատետր կրօնի առաջին տարի . 20 կ.
2) Դասատետր կրօնի երկրորդ տարի. 20 »
3) Դասատետր կրօնի երրորդ տարի . 30 »
4) Սրբազան պատմութ. հին-ուխտի . 30 »
5) Սրբ. պատմ. նոր-ուխտի (Աւետ.). 40 »
6) Սրբ. պատմ. նոր-ուխտի (Գործք Առ.). 40 »

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ա) Դասագիրք կրօնի—հին-ուխտ . 1 ր. 75 կ.
բ) Դասագիրք կրօնի—նոր-ուխտ . 2 ր. 5 »
գ) Ուսուցումն քրիստոնէական կրօնի, հատոր Դ. . . . . 1 ր. 50 »
դ) Ուսուցումն քրիստոնէական կրօնի, հատոր Ե. . . . . 50 »

—

Աշակերտների դասագրքերի համար զեղչ 20%

Ուսուցիչների դասագրքերի համար զեղչ 35%

—

Հասցէն 1. Тифлисъ: Коммерческое училище, законоучителю С. Саакянцу.

2. Тифлисъ: Центральная книжная торговля.

4—12

Ֆրանսիական Շոգենաւային Ընկերութիւն

«ՄԵՍՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ»—«MESSAGERIES MARITIMES».

9/22-ին սեպտեմբերի մեկնելու է Բաթումից, ցերեկվայ ժամը 11-ին, «Bagdad» շոգենաւը, հանդիպելով Նովորոսիյսկ, Կ. Պոլիս, Դարդանէլ, Զմիւռնիա, Պիրէյ, Մարսէլ, Համբուրգ, Լօնդօն։

Ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակները մինչեւ Պարիզ, նոյնպէս եւ մինչեւ Շանհայ (Չինաստանում), Վլադիվօստոկ գնացողների համար, կարելի է ստանալ Թիֆլիսում պակասեցրած գներով։

Ապրանքների եւ ճանապարհորդների մասին՝ հարկաւոր տեղեկութիւնների համար դիմել Ընկերութեան Թիֆլիսի գործակալ պ. Վ. Ցակոբեանին, նախկին Արծրունու գալէրէյում, № ... գրասենեակը. հեռախօս № 608։ Գրասենեակը բաց է 9—1 ժամը ցերեկվայ եւ 5—7-ը կոյեան, բացի կիրակի օրերից։

1—1

ԼԻԱԿԱՏԱՐ ԲԱՌԱՐԱՆ ՌՈՒՍԵՐԷՆԻՑ ՀԱՅԵՐԷՆ

(ПОЛНЫЙ РУССКО-АРМЯНСКІЙ СЛОВАРЬ)

Ե. ԴԱՂԲԱՇԵԱՆԻ

Լոյս տեսաւ երկրորդ պրակը։ Գինն է 1 ր., ճանապարհածախսով 1 ր. 15 կ. բոլոր պրակների բաժանորդագինն է 6 ր. Մինչեւ երրորդ պրակի լոյս տեսնելը 3 ր. ուղարկողը համարվի բաժանորդ եւ անպայման կը ստանայ արդէն լոյս տեսած պրակները։ Դիմել հեղինակին. Тифлисъ, Армянская Семинарія, А. С. Дагбашьяну. Կամ книжный магазинъ „Гутенбергъ".

1—1

БУХГАЛТЕРСКІЕ КЛАССЫ,

учр. И. Я. Бронъ-фонъ-Броннеромъ.

Въ прошломъ году **ОКОНЧИЛО** курсъ **106**: женкаго пола 43 и мужскаго пола—63. При классахъ имѣется **библіотека товаро-технол. музей** и **бюро** для исполненія практическихъ работъ.

полнеѳія практическихъ работъ.

Въ настоящемъ году для чтенія лекцій приглашены лучшіе специалисты, именно: инж. *М. И. Ченгеры*, инж. *Г. Я. Дюковъ*, юристъ *В. А. Москаловъ*, засл. пр. *П. С. Левицкій*, препод. ср. уч. зав. *Э. К. Ліозенъ*, *Ю. Ф. Гурмлинъ*, *С. Е. Козловъ* и др.

Обязат. предметы классовъ:

бухгалтерія, банковое дѣло, коммерческая ариѳметика, ариѳметика на счетахъ, технологія, товаровѣдѣніе, корреспонденція, каллиграфія, торговлезнаніе, торговые законы и **для желающихъ**: иностр. языки стенографія, упражненія на пишущей машинѣ.

По окончаніи выдаются **АТТЕСТАТЫ** и лучшимъ учащимся предоставляются **мѣста службы.**

Плата за весь курсъ 60 руб. Курсъ продолжается 5 мѣс. при ежевечернихъ, съ 5-ти до 8-ми ч. веч. занятіяхъ. Принимаются лица ОБОЕГО ПОЛА.

Программы и условія поступленія выдаются безплатно въ канцеляріи классовъ, **Николаевсиая, 88**, съ 9 до 1 ч. и съ 5 до 8 ч. веч.

Начало занятій съ 10-го сентября. Число вакансій **ограниченное**. Двѣ **безплатныя** вакансія свободны.

Учредитель классовъ *И. Бронъ-фонъ-Бреннеръ*

Квартира: Михайловскій пр., № 71. 13—15

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

ՏԱՍՆ ԵՒ ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Առեւտրական Կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առեւտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց եւ պատրաստել գործնական ճանապարհով հմուտ հաշուապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատտեստատներ։

Աւանդելի առարկաները սրանք են՝ 1) Առեւտրական Տնտեսութիւն. 2) Առեւտրական Թուաբանութիւն. 3) Հաշուապահութիւն (պարզ, կրկնակի եւ բանկային).4) Թուաբանութիւն համրիչի վրա. 5) Առեւտրական Թղթակցութիւն. 6) Առեւտրական եւ մուրհակի կանոնադրութիւն եւ 7) Գեղագրութիւն, վատ ձեռքի ուղղելը։

Ձրի ուսուցումն ցանկացողներին գրող մեքենայի վրա։ Պարապմունքները կուրսերում լինում են ամեն օր։

Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 16-ից։ Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 2-ից, ամենայն օր, առաւօտեան ժամը 10-ից մինչեւ 12-ը, եւ երեկոյեան 4-ից մինչեւ 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում, Սօլօլակում, Ալէքսանդր Փրիդօնօվի տանը № 9, Սերգիեվսկայա եւ Լերմօնտօվսկայա փողոցների անկիւնում։ Ծրագիրը եւ կանոնները կարելի է ստանալ ձրիապէս կուրսեր հիմնողի բնակարանում։ Օտարաքաղաքացիք դիմում են՝ Тифлисъ, С. П. Мануэльянцу. (շ. կ.) 19—25

Ֆինանսների նախարարութեան իրաւասութեան տակ գտնվող

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

Հեղինակ «Առեւտրական, գործարանական եւ նաւթարդիւնաբերութեան հաշուապահութեան ձեռնարկի», որ ֆինանսների նախարարութեան ուսումնական բաժնի կողմից ընդունված է իբրեւ օժանդակ ձեռնարկ առեւտրական դպրոցներում

ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է

Երկու սեռի անձանց՝ գործնական ձեւով հաշուապահութիւն 4 ամսում, պատասխանատուութեամբ, եւ հարկաւոր դէպքում՝ յանձնարարականով

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ

1) Իտալական կրկնակի հաշուապահութիւն արդիւնագործութեան բոլոր ճիւղերի վերաբերեալ, նաեւ նաւթարդիւնաբերական եւ նաւթագործական հաշուապահութիւն։
2) Առեւտրական թուաբանութիւն։
3) Առեւտրական թղթակցութիւն։
4) Մուրհակային եւ առեւտրական օրէնքներ։
5) Վայելչագրութիւն եւ ուղղումն ամենավատ ձեռագրի։

Ընդունելութիւն ամեն օր։ Պարապմունքները սկսվում են 1902 թւի Սեպտեմբերի 15-ից պարբերաբար ամեն 4 ամիս, ամենայն օր ճաշից յետոյ՝ 60 րուբլի վճարով ամբողջ դասընթացքի համար։

Դասընթացքը աւարտողներին տրվում է, ֆինանսների նախարարութեան թոյլատրված ծրագրի համաձայն, վկայագիր։

Ցանկացողներին խնդրում են դիմել գրաւոր կերպով կամ անձամբ կուրսերի հիմնադրին՝ Թիֆլիսում, Николаевская ул. № 46, ամենայն օր։ Ծրագիր ուղարկվում է ձրի։

Վերեւում յիշված ձեռնարկը ծախվում է Ռուսաստանի բոլոր գրավաճառանոցներում։ Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստի ծախս վճարելու։ ԳԻՆՆ է 3 ր. 50 կոպէկ։ (կ. ե. հ. շ.) 26—35

Дозволено Цензурою, Тифлисъ, 31 Августа 1902 г.
Электропечатная Груз. Издат. Т—ва. Б.-Ванкская ул.